

TARTIŞMA

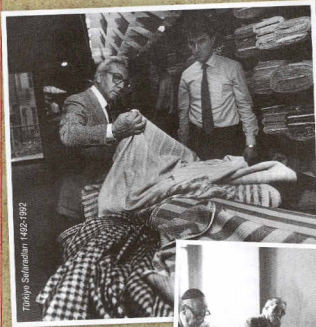
Cumhuriyet yıllarında antisemitizm var mıydı?

ceamaatinin gerçek lideriydi. II. Selim zamanında Tavşan Adaları'nın, -Osmanlılar Yunancada Kiklades denilen takım adalara Çember ya da Tavşan adaları derdi- dükü ilan edilmiştir. Halası Gracia Mendes de Osmanlı siyasetinde nüfuzlu bir kişiydi. İmparatorlukla Venedik arasındaki barış görüşmelerinde önemli roller oynayan bir Venedik Yahudisi, Salomon Natan Askenazi de bu tür nüfuzlu Yahudilere başka bir örnektir.

Osmanlı Yahudilerinin altın çağı devletle doğrudan ilişki içinde bulunmaya dayanır. Devlet hizmetindeki-lerin sayısı çoktur. Kimi devlete mal satar; kimi gümrük görevlisidir; kimi de mütezzimdir. Bu durum zamanla değişmiştir. 17. yüzyılın başından itibaren Yahudiler nüfuzlarını kaybetmeye başlamışlardır. Artık devir, Hıristiyanların devridir.

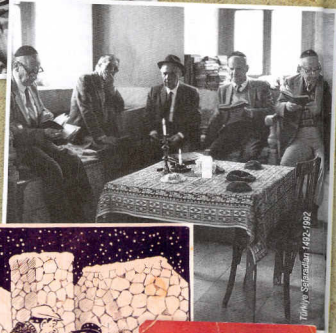
Her ne kadar aşağı bir statüde olduklarını kabul etmeleri ve göstermeleri beklenmekteyse de Osmanlı Yahudilerinin hor görüldükleri de söylenemez. 16. yüzyıldaki durumları Batı Avrupa'da kalmış olan dindaşlarıyla kıyas kabul etmeyecek kadar iyiydi kuşkusuz. Bu hüküm, 19. yüzyıla gelindiğinde geçerliliğini yitirecektir. Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun tarihinde Yahudiler zımmilere uygulanan genel ayrımcılıktan başka özel bir ayrımcılığa maruz kalmamışlardı. Bununla beraber, 1683'te sultanın gözünden düşmesine kadar hünkâr şeyhi olan Vani Efendi'nin nüfuzunu koruduğu zamanlar gibi, Yahudiler için zor dönemler de olmuştur.

1665-1666'da, Osmanlı Yahudiliği eşi benzeri görülmemiş bir mesihlik iddiasının yarattığı büyük bir harekete tanık oldu. İzmir'in hali vakti yerinde Yahudi ailelerinden birinde dünyaya gelen Sabetay Sevi, 1665'te kendini beklenen Mesih olarak ilan ederek tüm Şark Yahudi cemaatlerinde hezeyan yarattı. Selanik, Edirne, kutsal topraklar ve Mısır'da pek çok Yahudi bu iddiayı kabul ederek Sabetay Sevi'nin müridi oldu. Osmanlı idaresi ilk başta bu mesihlik iddiasına ilgisiz kalmışsa da, hezeyanın artması ve hahamların talebiyle Sabetay Sevi 1666'da tutuklandı. İhtida edip ▶

Tıpkıya Sifarişler (1920-1992)

İzmir'deki Senyora Sinagogu'nda cemaat üyeleri minha duasında.

Tıpkıya Sifarişler (1920-1992)

"İstifçi Yahudi"

Aşkale'de Varlık Vergisi mükellefleri gâlisiyorlar: Mühendis: Aferin Bohoraç, taşları güzel tanzim etmişsin. Bohor: Eibetta paşa, İstanbul'da istifçiydim!

Ramiz, Karmalılığın dâğılı

KOĞAZDA VARLIK VERGİSİ MÜKELLEFLERİ ÇALDIRIYORLAR. Mükellef: Aferin Bohoraç, taşları güzel tanzim etmişsin. Bohor: Eibetta paşa, İstanbul'da istifçiydim!

VARLIK VERGİSİ FAÇIASI

1942-1944

1942-1944

Varlık Vergisi'nin uygulanmasıyla birlikte, özellikle Yahudi cemaatinin, bu vergiye karşı gösterdiği direniş, Türkiye'deki antisemitizmin artmasına neden oldu. Bu süreçte, Yahudi cemaatinin, özellikle İzmir'de, Varlık Vergisi'ne karşı gösterdiği direniş, Türkiye'deki antisemitizmin artmasına neden oldu.

Yahudi cemaatinin, özellikle İzmir'de, Varlık Vergisi'ne karşı gösterdiği direniş, Türkiye'deki antisemitizmin artmasına neden oldu.

Evet

RIFAT N. BALI

"Antisemitizm", yani Yahudi aleyhtarlığı konusunda gerek Türk toplumunun ve medyasının ve gerekse aydınlar camiasının tamamına hakim olan genelgeçer kanaat Türkiye'de böyle bir "mesele"nin mevcut olmadığı yönündedir. Bu kanaati dile getirenler bunu milliyetçi bir refleks ile yapmakta, Türkiye'de antisemitizmin mevcudiyetini savunanları "Türk milletine hakaret etmek" veya "Yahudi milliyetçisi" olmakla suçlamaktalar.

Tek Parti döneminde rastlanan antisemitizm, yabancı düşmanlığı (ksenofobi) ile harmanlanmış bir antisemitizmdir. "Yabancı" olarak kabul edilen Türk Yahudilerinin ticaret ve sanayi alanında daha görünür olmaları ve önemli bir yer işgal etmeleri toplumun, siyasi ve entelektüel seçkinlerinin kolay kolay kabul edemedikleri bir gerçektir. 1934 yılında bu tepki, Yahudi nüfusunun Trakya'da yoğun olarak yaşadığı Edirne, Kırklareli, Çanakkale gibi şehirlerde Yahudi işyerlerine ve evlerine karşı girişilen toplu yağma ve kovma teşebbüsü ile, 1942 yılının kasım ayında azınlıklara karşı ayrımcı ve keyfi bir şekilde uygulanan Varlık Vergisi Kanunu ile kendini belli etmiştir.

Çok-partili dönemde ise antisemitizm başka bir şekilde seyretmiştir. Bu dönem aynı zamanda İslami hareketin doğduğu dönemdir. 1948'de İsrail Devleti'nin bağımsızlığını ilan etmesi Arap âleminde ve Türkiye'deki bazı çevrelerde, kendini antisemitik bir lisanla belli eden büyük bir tepki yaratmıştır.

Türkiye'de mevcut olan antisemitizmin sadece İsrail'in varlığından ve/veya "aşırı ve orantısız güç kullanımı"nın yarattığı tepkiden kaynaklandığını, yani "ithal bir anti-semitizm" olduğunu söylemek hem gerçeklele yansıtmaz, hem de çok kolaycı bir izah tarzı olur. Türkiye'deki en yaygın komplote teorisi, "dönme" olduğuna dair yanlış ve saçma bir inanç bulunduğu Mustafa Kemal'in "lanetli şehir" Selanik'te doğmuş olması; Türkiye Cumhuriyeti'ni kurup hilafeti taşıyıp ve Türk toplumunu laikleştirmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde antisemitizm toplumda hem yaygınlaşmış hem de sıradanlaşarak olağanlaşmıştır.

Hayır

AHMET KUYAŞ

KARİKATÜR

"Zengin Yahudi"

Sarsıntıyı ucuz atlatan erbabi hamiyet!
Salamon — Hamdolsun, elleri kuruştan fazla
sarsıntı olmadı!..

Ramiz, Karikatür dergisi, 1940, No. 210

Son haftalarda yaşanan birçok olaydan sonra Türkiye'de antisemitik dışavurumların olmadığını iddia etmek gülünç olur. Ayrıca Türkiye'deki antisemitik dışavurumların, İsrail Devleti'nin kurulması ve/veya genelde bütün İslam dünyasında, özellikle de Ortadoğu'da son otuz-kırk yıldır kabanar İslami muhafazakârlık dalgasının sonucu olduklarını iddia etmek de pek tutarlı olmaz. Bu gelişmeler Türkiye'deki antisemitik dışavurumları yaygınlaştırmış ve keskinleştirmiştir belki; ama yaratmamıştır. Ne var ki, Türkiye'de Cumhuriyet döneminde bile önce görülmeğe başlayan bir dışavurumlar, "Siyon Liderlerinin Protokolleri" ve Hitler gibi ithal mallarını epeydir kullananları da olsalar, Hıristiyan Batı dünyasına özgü antisemitizm göstergeleri değildirdir. Her şeyden önce, antisemitizmin dayandığı Yahudi düşmanlığı geleneği, ne İslam'da bulunur ne de Osmanlı Devleti'nde. Tabii böyle bir geleneğin Batılılaşma veya Batı'yı taklit etme yoluyla oluştuğu ya da siyasal nedenlerle icat edildiği öne sürülebilir. Ama Türkiye'de kamusal alanda görülen, yeni bir geleneğin icat edilmesinden çok, eski bir geleneğin hâlâ sürüyor olmasıdır.

Türkiye henüz modern vatandaşlık kültürünü hazmedebilmiş bir ülke olamamış. Kimileyin iç siyaset, kimileyin dış siyaset, bazen de dünya konjonktürü vesilesiyle, ama hep siyasetçilerin kişiktirmesiyle Nusayriler, Aleviler, Rumlar ya da Yahudiler, hatta son zamanlarda olduğu gibi, Katolikler ve Protestanlar, açıkça irkçilik yapan sloganlar eşliğinde anılır, şiddet eylemlerine hedef olur ve 6-7 Eylül hadiselerinde veya Kahramanmaraş ya da Çorum olaylarında olduğu gibi, öldürülürler de. Bunlar, Türkiye'deki sessiz çoğunluğun tasvip etmediği, resmi çevrelerin yüksek sesle kınadığı, çabucak unutulmuş olaylar olarak kalırlar. Kısacası Türkiye, Cumhuriyet kanunlarına rağmen hâlâ Osmanlı geleneğini sürdüren, yani zaman zaman modernlik öncesine özgü kazalarla uğrayan bir hoşgörülü ülkedir. Ama hoşgörülü değil, geçgelsiz, laik ve insan haklarına saygılı bir demokrasi ülkesi değil.